

# Sommarens ängar

Tomas Ljung

Den länsomfattande inventering av ängar och hagmarker som länsstyrelsen på Naturvårdsverkets uppdrag drog igång 1988, är nu avslutad. Under den tredje och sista fältsäsongen 1990 har Leksand, Falun, Älvdalen, Orsa och Vansbro kommuner kartlagts. Liksom under tidigare fältsäsonger har många remarkabla växtfynd gjorts i sommar. Detta år har förutom kärllväxter också en del ängssvampar noterats.

I Leksands kommun uppdagades flera mycket fina hackslåttermarker och betade f.d. sådana. En betad kalkfuktäng i Sjugare by vid sjön Opplimen visade sig, förutom stora mängder majviva, hysa en mindre population ormtunga (*Ophioglossum vulgatum*). Detta är första fyndet för arten i Leksand och utgör tillsammans med Boda-populationen Dalarnas totala stam av arten i dagsläget.

De väldiga betesmarkerna vid Böle-Fallsbjörken hör till länets allra värdefullaste hagmarksområden och omfattar många tiotals hektar häst- och nötbetade marker. Några hektar utgörs av helt ogödslade naturbeten. I de finaste backarna står fältgentianor, vildlin, darrgräs och blåsuga rikligt och i backkärren utmed Bölsån frodas majvivor, hårstarr, dvärglummer och förmodligen jämtstarr. Svampfloran är också mycket exklusiv, med bl.a. violfingersvamp och jordtungor av flera slag.

Märkliga svampar frodas också i den fina älväxingängen vid Åkerblads i Tällberg. Den omfattar bortåt ett hektar hackslogmark, utgörande sista resten av den fordom ändlösa "Stürängen", idag eljest villatomter eller lövskog. Bland älväxingen (*Sesleria caerulea*), fågelstarr, rosettjungfrulin och brudsporre skimrar i augusti-september celebriteter som rödskivlingen *Entoloma bloxanii* och den gallstötande grönnoppingen.

Länets ojämförligast förnämsta slåtterängar visade sig Orsa kommun äga. I bystråket på sluttningarna mot Orsasjön finns ännu kalkrika liemarker av bästa märke, med arter som fjällruta, majviva, huvudstarr, ängsstarr, tagelsäv och såväl ängs- som fältgentiana. Flaggskepp i denna flotta är "Knutar-Einars äng" i Höglunda, med ett tunnland kalkpåverkad friskäng där bortåt 90 arter kärllväxter samsas. Naturskyddsföreningen i Orsa har åtagit sig slåttern och bevakningen av denna klenod, sedan ängens store tillskyndare - Knutar-Einar - själv gått hädan.

I Torrvåls by lyser ängar och hagar av fältgentiana och en betad strandremsa nedom Nässets gård förefaller vara den sista refugien för ävjebrodd-

vegetation i hela Siljansbygden. Här i ävjan frodas slamkrypor, fyrling, ävjebrodd, strandranunkel och sylört.

I den ofantliga Älvdalens kommun är odlingsbygden koncentrerad till ett smalt stråk efter älven. Bristen på betesmark har därmed verkat konserverande på fäbodbruket och högt uppe i skogslandet glimtar ännu de gröna fäbodtakerna i skogshavet (se f.ö. Trollius 6, 1988).

Flera hackslogmarker med bl.a. fältgentiana finns ännu kvar, bl.a. i Evertsberg med omnejd (Sovaldberg, Dysberg). Åsbydiabasen ger rikverkan åt bystråket vid Åsen, där arter som piprör, örnbräken och darrgräs har sina utposter mot norr.

Uppåt Särna-Idre finns fina botaniska gamla odlingsmarker öster om älven. Vid Nya Vasselvallens fäbod t.ex. upptäcktes inte mindre än hundratalet fjällgentianor (*Gentiana nivalis*) prunkande i en hästbetad fuktig f.d. hackslog, där även smalfräken trivs.

På Foskvallens nu nedlagda fäbod syntes vid ett besök i augusti egendommiga små upphöjningar i fjolårsgräset på en utmagrad f.d. linda med enbuskar. Det visade sig vara höstlåsbräken (*Botrychium multifidum*) på väg opp, inalles mer än 500 exemplar på några ar! Höstlåsbräken kan ännu ses på flera fäboddar häruppe, låt vara oftast i enstaka individ.

Den hittills så botaniskt anonyma Vansbro kommun behåller denna ställning. De fåtaliga hävdade gräsmarkerna i Nås, Järna och Äppelbo socknar saknar - även i händelse av långvarig hävd - remarkabla inslag i florán.

Falu kommun slutligen, har visat sig äga mångskiftande och stundom artrika slätter-och betesmarker än. Från majviveängar med fågelstarr i Gopa by i Bjursås till Hobbörnssjön i Sundborn, där bl.a. bågsäven frodas vid strandbetesmarkerna kring Prästholmen. Fäboddar som Nysjön och Spjärsbodarna hyser rena staggstäpperna, där karamellfärgade vaxskivlingar står i klasar om eftersommaren.

En betad gräsmark kring en delvis bruten kalkknalle nära Kvarntäkt bjuder slutligen på ängsgentiana och låsbräken.

Slutrapporten från inventeringen av Ängs-och Hagmarker i Kopparbergs län beräknas bli publicerad i maj-juni 1990. Här kommer bortåt 350 olika gräsmarker från Dalarnas alla hörn beskrivas, de flesta med uppenbara botaniska kvalitéer.



Fältgentiana